

Toetsingsdocument

Brancheverduurzamingsplan verpakken 'Doe Het Zelf' opgesteld door de Vereniging van Winkelketens in de Doe-Het-Zelf branche (VWDHZ).

Wetenschappelijke toetsingscommissie KIDV

15 december 2016

Ter introductie

In de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022 hebben het bedrijfsleven, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en de Rijksoverheid afgesproken om brancheverduurzamingsplannen voor verpakkingen op te stellen met daarin de hoogst haalbare doelen voor 2018 (en dat zij dit in 2018 ook doen voor 2022).

Met de uitvoering van deze afspraak introduceert Nederland een novum in Europa: het is voor het eerst dat er stelselmatig en breedbestede afspraken worden gemaakt over het verduurzamen van de productverpakkingsketen. Dit geeft onder anderen een impuls aan de circulaire economie voor verpakken. Naast de doelen die in de raamovereenkomst zijn gesteld voor het percentage hergebruik van verpakkingsmateriaal, worden er nu ook afspraken gemaakt voor duurzamer verpakken. De plannen liggen in het verlengde van de Europese verplichting inzake de essentiële eisen voor verpakkingen.

Bij het opstellen van de brancheverduurzamingsplannen is gekozen voor een methodiek waarbij hoogst haalbare doelen door de branches worden opgesteld naar aanleiding van de verduurzamingsprestaties van de koplopers in die branches. Hierdoor krijgt de verduurzaming van branches een impuls. Bij de vertaling van de hoogst haalbare doelen naar middenmoters en achterblijvers, worden deze bedrijven niet met naam genoemd. Dit mede omdat er binnen een branche sprake kan zijn van concurrentiegevoelige gegevens die niet zomaar kunnen worden gedeeld door de branches en hun leden/bedrijven.

Een onafhankelijke commissie, bestaande uit vier wetenschappers van vier verschillende universiteiten, toetst onder regie van het Kennisinstituut Duurzaam Verpakken (KIDV) de hoogst haalbare doelen. De Raad van Advies van het KIDV geeft haar advies hierover aan het bestuur van het KIDV. Op basis van het oordeel van de toetsingscommissie – en na advies hierover door de Raad van Advies RvA van het KIDV – stelt het KIDV-bestuur de brancheverduurzamingsplannen vast. Hierna worden ze aangeboden aan de raamovereenkomstpartijen, te weten de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) en het verpakkende bedrijfsleven. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) kan de plannen met de hoogst haalbare doelen gebruiken bij het opstellen van beleid.

De rol van de toetsingscommissie is om de brancheverduurzamingsplannen te toetsen op kwantitatieve en kwalitatieve onderbouwing van de geformuleerde hoogst haalbare doelen. De toetsingscommissie kan hierbij slechts aangeven of het plan ambitieus en realistisch is op basis van haar kennis en ervaring. De toetsingscommissie kan branches in het toetsingsproces wel stimuleren om de lat zo hoog mogelijk te leggen en te zorgen voor een goede onderbouwing van de hoogst haalbare doelen, maar kan daarbij niets afdwingen.

De toetsingscommissie heeft geadviseerd om daadwerkelijk de hele branche te binden aan de brancheverduurzamingsplannen en de hoogst haalbare doelen. Door het ministerie wordt bekeken in hoeverre dit wenselijk en mogelijk is.

Het antwoord op de vraag of er vanuit de brancheverduurzamingsplannen en de hoogst haalbare doelen strijd is met bijvoorbeeld mededingingsregels en/of Europese regelgeving, valt niet onder de competentie van de toetsingscommissie, maar onder het ministerie van IenM.

Toetsing door de toetsingscommissie

De toetsingscommissie bestaande uit:

- Prof. dr. Jacqueline Cramer, hoogleraar Duurzaam Innoveren, Universiteit Utrecht,
- Prof. dr. ir. Roland ten Klooster, Leerstoel Packaging Design and Management aan de Universiteit Twente en ontwerper/adviseur bij Plato product consultants,
- Dr. Ulphard Thoden van Velzen, WUR, DLO onderzoeker aan Wageningen UR Food & Biobased Research,
- Dr. ir. Renee Wever, assistent professor design engineering, TU Delft,

heeft met ondersteuning van verpakkingsdeskundigen:

- Siem Haffmans, managing partner bij Partners for Innovation,
- Dick de Koning, directeur Packz B.V.

het brancheverduurzamingsplan 'Doe Het Zelf' getoetst op 7 april 2015.

De toetsingscommissie concludeert dat de doelen in het brancheverduurzamingsplan van 'Doe Het Zelf' hoogst haalbaar en realistisch zijn, op basis van kennis en ervaring van de toetsingscommissie, en dat de aanbevelingen van de toetsingscommissie naar aanleiding van de toetsing voor het grootste deel zijn overgenomen of dat de branche een inhoudelijke reactie heeft gegeven op de aanbevelingen in het aangepaste brancheverduurzamingsplan.

1. Overwegingen van de toetsingscommissie bij het bestuderen van het brancheverduurzamingsplan van de 'Doe Het Zelf' branche en de hoogst haalbare doelen

Het brancheverduurzamingsplan bevat een introductie van de markt. De branche Doe-Het-Zelf (DHZ) is de belangenbehartiger en spreekbuis van bouwmarkten en doe-het-zelfwinkels. De aangesloten leden realiseren jaarlijks een omzet van €3 miljard. De Vereniging van Winkelketens in de Doe-Het-Zelf branche (VWDHZ) vertegenwoordigt ongeveer 80% van de totale DHZ branche. De VWDHZ is aangesloten bij de Raad Nederlandse Detailhandel.

De branche heeft veel private label import. De branche kent veel grootschalige winkels met meer dan 10.000 m². De branche heeft ongeveer 3% procent derving, waarvan het grootste deel criminele derving is. Het type producten waar dit voor geldt is klein en duur. Daarom hebben niet alleen de MVO-mensen, maar ook veiligheidsmensen naar dit brancheverduurzamingsplan gekeken.

De branche heeft in totaal 6 lid-bedrijven. Twee spelers/holdings met in totaal vier formules vertegenwoordigen 80% van de omzet.

Jaarlijks gebruikt de branche ongeveer 8.165 ton verpakkingsmateriaal in Nederland (Afvalfonds 2013). Dit bestaat uit papier (53%), hout (30%), kunststof (15%) en metaal (2%).

De branchebrede ontwikkelingen sinds het eerste Convenant Verpakkingen in 1991 zijn de volgende:

- Algemeen: verpakkingsmateriaal is dunner, kleiner en milieuvriendelijker geworden.
- Bouwhout en plaatmateriaal worden onverpakt verkocht.
- Plaatmateriaal en vensterbankpanelen worden onverpakt aangeleverd.
- Een deel van de skinverpakkingen is vervangen door scheidbare blisterverpakkingen.

Tussen 2000 en 2010 hebben de lid-bedrijven en leveranciers zich voornamelijk gericht op de optimalisatie van de logistieke keten. Hiervoor is overgestapt van het individueel afleveren van producten bij bouwmarkten (in dozen) naar het ophalen van producten in rolcontainers bij leveranciers. Dit heeft geleid tot het afschaffen van transportverpakkingen (omdozen) voor een groot aantal goederen. Daarnaast is het gebruik van PVC in verpakkingen in de DHZ branche uitgebannen.

2. Overwegingen van de toetsingscommissie bij de toetsingszitting

De branche heeft een toetsbaar brancheverduurzamingsplan verpakken ingediend op 12 maart 2015. Dit plan is getoetst op 7 april 2015. In de toetsingszitting heeft de Doe-Het-Zelf branche samen met een vertegenwoordiger van een bedrijf gereageerd op vragen van de toetsingscommissie en uitgelegd waarom de doelen hoogst haalbaar en realistisch zijn. De hoogst haalbare doelen en overwegingen daaromtrent worden in hoofdstuk 4 van dit document weergegeven. Hieronder volgt een schets van overige relevante zaken die zijn uitgewisseld tussen de branche en de toetsingscommissie.

De toetsingscommissie geeft aan dat het plan een goede opzet kent en dat er serieus naar het onderwerp verduurzaming van verpakkingen is gekeken. Het is goed om te zien dat er een brede visie op verduurzaming is en dat het onderwerp al langer de aandacht heeft. De toetsingscommissie ziet dat er een tijdspad is voor de implementatie en ziet veel praktijkervaring die terugkomt in het plan.

De toetsingscommissie geeft aan dat het brancheplan nog geen stip op de horizon heeft, voor wat betreft duurzaam verpakken. Een ideaalplaatje van waar de branche naar toe wil werken, ontbreekt. Een visie aangevuld met een omschrijving van trends ten aanzien van verpakkingen en producten zou een logische opbouw richting de hoogst haalbare doelen zijn.

De toetsingscommissie geeft aan dat de hoogst haalbare doelen die in het brancheplan zijn opgesteld in de basis goede doelen zijn. Een heldere onderbouwing van de keuzes voor deze doelen is echter wenselijk. Daarnaast geeft de toetsingscommissie aan dat de doelen ambitie missen. De toetsingscommissie geeft verder aan dat het door het ontbreken van kwantificering lastig is om te schatten of de branche met deze doelen resultaat kan boeken boven de autonome duurzaamheidsgroei.

De toetsingscommissie geeft aan dat zij het opstellen van een branchehandboek, de 'Standaard Duurzaam Verpakken' genaamd, over duurzaam verpakken een interessant idee vindt. De Standaard Duurzaam Verpakken wordt echter niet concreet genoeg geacht.

De toetsingscommissie heeft ter zitting aanbevelingen gedaan aan de branche, om over te nemen in het plan. Deze staan in het volgende hoofdstuk.

3. Aanbevelingen van de toetsingscommissie aan branche 'Doe Het Zelf'

Het plan heeft de toetsing op 7 april 2015 onvoldoende doorstaan. Op 16 april 2015 heeft de toetsingscommissie een lijst van aanbevelingen opgesteld en aan de branche doen toekomen:

De toetsingscommissie beveelt aan om een langetermijnvisie op duurzaam verpakken te formuleren en trends binnen de branche te benoemen.

Verder beveelt de toetsingscommissie aan om te beschrijven hoe keuzes rondom verpakkingen tot stand komen en hierin duidelijk te maken waar de branche wel of geen invloed op heeft.

De toetsingscommissie beveelt aan om de branche te ontleden middels categorieën/productgroepen van bijvoorbeeld de top 10 categorieën en aan te geven waar de potentie zit en hoezeer de branche hier invloed op heeft.

De toetsingscommissie beveelt aan om de ontwikkeling waarin de winkel een omnichannel wordt, toe te voegen aan trends.

De toetsingscommissie beveelt aan om de Standaard Duurzaam Verpakken zo te maken dat er per productcategorie richtlijnen zijn.

De toetsingscommissie beveelt aan om in de Standaard Duurzaam Verpakken blisters, dubbele en overbodige verpakkingen ook mee te nemen.

De toetsingscommissie beveelt aan om in de Standaard Duurzaam Verpakken op te nemen dat er geen PETG meer gebruikt wordt, maar alleen nog APET. Dit omdat PETG goede recycling van PET belemmert. Verder beveelt de toetsingscommissie aan om het gebruik van recycled-PET in verpakkingen in de doe-het-zelf branche zo veel mogelijk te stimuleren, omdat er veel mogelijkheden voor zijn.

De toetsingscommissie beveelt aan om ten aanzien van de hoogst haalbare doelen beter te onderbouwen waarom voor bepaalde doelen gekozen is. De toetsingscommissie beveelt aan om dit te doen middels een pragmatische tabel met de volgende kolommen: omzet, de hoeveelheid verpakkingsmateriaal, de mate van invloed die de branche heeft en acties die de branche onderneemt. Daarnaast beveelt de toetsingscommissie aan om ten aanzien van de hoogst haalbare doelen de genomen activiteiten meetbaar te maken. De toetsingscommissie beveelt aan om kwantitatief te maken wat de branche gaat doen, zodat inzichtelijk is bij hoeveel stock keeping units (SKU) de wijziging is doorgevoerd. Daarnaast beveelt de toetsingscommissie aan om per SKU ook aan te geven wat de besparing is.

Op 20 oktober 2015 en op 13 juni 2016 heeft de branche aangepaste versies van het plan ingediend, die nog niet geheel door de toetsingscommissie werden goedgekeurd omdat de aanbevelingen nog onvoldoende waren overgenomen. Op 26 september 2016 is de branche tot de finale goedgekeurde revisie gekomen.

De toetsingscommissie concludeert dat bovengenoemde aanbevelingen naar aanleiding van de toetsing voor het grootste deel zijn overgenomen in de finale versie van het plan of dat de branche een inhoudelijke reactie heeft gegeven op de aanbevelingen in de finale versie van het brancheverduurzamingsplan.

De hoogst haalbare doelen staan in het volgende hoofdstuk, samen met de conclusies en onderbouwing van de toetsingscommissie.

4. Conclusies en onderbouwing van de toetsingscommissie bij de hoogst haalbare doelen duurzaam verpakken

De toetsingscommissie concludeert dat de doelen in het brancheverduurzamingsplan van de branche 'Doe Het Zelf' hoogst haalbaar en realistisch zijn, op basis van de kennis en ervaring van de toetsingscommissie, en dat de belangrijkste aanbevelingen van de toetsingscommissie naar aanleiding van de toetsing en schriftelijke rondes zijn overgenomen in het aangepaste brancheverduurzamingsplan.

De Vereniging van Winkelketens in de Doe-Het-Zelf branche (VWDHZ) heeft de volgende hoogst haalbare doelen voor 2018 geformuleerd:

I. Uitfaseren van dubbele primaire verpakkingen voor producten bestemd voor de verkoop in bouwmarkten op de Nederlandse markt

Een gedeelte van de producten die verkocht worden in bouwmarkten en DHZ-zaken, zijn verpakt met dubbele verpakkingen, zoals een kartonnen doos(je) met daar omheen een kunststof folie. Het assortiment in DHZ-winkels zal worden gescreend op dubbele verpakkingen. Wanneer een dubbele verpakking wordt geconstateerd, zal het DHZ-bedrijf contact opnemen met de leverancier om afspraken te maken om dit product 'enkel' verpakt te leveren, wanneer dit niet strijdig is met de opgenomen uitgangspunten in sectie 2.2.1 van het brancheplan.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie had graag gezien dat het resultaat per 1 januari 2019 concreter was geformuleerd. Echter geeft de implementatie, en de daarin omschreven stappen en doelen in de tijd, vertrouwen dat de branche hiermee voor het beschreven doel het hoogst haalbare zal bewerkstelligen.

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel, omdat het leidt tot een reductie in grondstofverbruik en verpakkingsoptimalisatie. Als doel draagt dit bij aan de visie op de lange termijn, namelijk het streven naar een circulaire economie.

II. De branche streeft naar 30% minder overbodige verpakkingen in doe-het-zelfwinkels

Het assortiment in DHZ-winkels zal worden gescreend op overbodige verpakkingen. Wanneer een overbodige verpakking wordt geconstateerd, zal het DHZ-bedrijf contact opnemen met de leverancier om af te spreken dat dit product in het vervolg onverpakt wordt geleverd wanneer dit niet strijdig is met de opgenomen uitgangspunten in sectie 2.2.1 van het brancheplan. Per 1 januari streeft de VWDHZ naar minimaal 30% minder overbodige verpakkingen.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel, omdat dit leidt tot een reductie in grondstofverbruik en verpakkingsoptimalisatie. Als doel draagt dit bij aan de visie op de lange termijn, namelijk het streven naar een circulaire economie.

III. Elk DHZbedrijf ontwikkelt een standaard of een richtlijn duurzaam verpakken waar eigenmerk en luxemerk artikelen aan zullen voldoen.

Bedrijven in de DHZ-branche kunnen met de verduurzaming van verpakkingen en verpakkingsmaterialen kosten reduceren, door afvalstromen en het gebruik van grondstoffen te minimaliseren. Om dit te stimuleren zullen bedrijven in de periode tot 2018 duurzaamheidsstandaarden ontwikkelen waar de verpakkingsmaterialen van eigenmerk producten en exclusieve producten aan zullen voldoen. Deze zullen criteria bevatten voor terugwinning, de herkomst van materialen, voor het type materiaal, maar ook financiële criteria. In de standaard wordt ook opgenomen dat niet-scheidbare verpakkingen niet gewenst zijn. Ook mag er geen PVC in primaire verpakkingen voorkomen. De verpakkingskeuze inclusief duurzaamheidsaspecten is een integraal onderdeel van het inkoopproces geworden en is, daar waar mogelijk, opgenomen in de inkoopvoorwaarden.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een passend streven, omdat dit bijdraagt aan de visie op de lange termijn, namelijk het streven naar een circulaire economie. Een circulaire economie heeft minder grondstofgebruik, minder kosten, minder afval en meer innovatie tot gevolg. De toetsingscommissie gaat ervan uit bij de goedkeuring van dit doel dat de aanbeveling om geen PETG te gebruiken en slechts nog APET, wordt opgenomen in de Standaard Duurzaam Verpakken.

IV. Trappen, ladders en steigers bestemd voor de verkoop in DHZ-winkels worden niet meer in folie verpakt aangeleverd door de leverancier.

Bouwmarkten verkopen 2-tretrapjes, trapjes, ladders en steigers. De branche schat in dat de helft van deze producten (jaarlijks ongeveer 210.000 stuks) in kunststof folie wordt verkocht. De doelstelling is om deze producten uiterlijk in 2018 onverpakt (zonder kunststof folie) te verkopen in de bouwmarkten en de DHZ-zaken.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel, omdat dit leidt tot een reductie in grondstofverbruik en verpakkingsoptimalisatie. Als doel draagt dit bij aan de visie op de lange termijn, namelijk het streven naar een circulaire economie.

V. Uitfaseren van skinkaarten als primaire verpakking om producten bestemd voor de verkoop in DHZ-winkels mee te verpakken.

Een skinverpakking bestaat uit karton en kunststof, met de eigenschap dat deze twee verpakkingsmaterialen zeer moeilijk te scheiden zijn. Met het oog op het gescheiden inzamelen door consumenten van bijvoorbeeld papier- en kunststof verpakkingsafval is het van belang om de skinverpakking zoveel mogelijk terug te dringen. De skinverpakking komt bij een zeer grote diversiteit aan producten voor.

Het doel is dat skinverpakkingen in 2018 niet meer voorkomen in de bouwmarkten en de doe-het-zelfzaken, voor zover niet strijdig met de opgenomen uitgangspunten in het brancheplan (zie sectie 2.2.1). Dit heeft alleen zin wanneer het leidt tot een verlaging van de milieudruk van de gehele productverpakking.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel, omdat het de recyclebaarheid van verpakkingen vergroot.

VI. Kennis en bewustzijn over de milieudruk van draagtassen bij consumenten is gestegen in 2018 ten opzichte van 2015 & het aantal tassen in het winkelkanaal is verlaagd.

Alle DHZ-zaken en bouwmarkten verstrekken draagtassen aan de consument. In de periode 2015-2018 zullen bouwmarkten en DHZ-zaken zich inspannen om de kennis en het bewustzijn van de consument over de milieudruk van kunststof tassen te vergroten. De uitfasering van kostenvrije *plastic* draagtassen is als wet al geïmplementeerd. Dit omvat de praktijk in bouwmarkten en DHZ-zaken.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een passend streven, met als kanttekening dat de branche sowieso navolging dient te geven aan de wettelijke uitfasering van kostenvrije plastic draagtassen.

VII. Elimineren/voorkomen kunststof verpakkingen van siliconenkit in de bestaande kunststof verpakkingen afvalstroom.

VWDHZ is betrokken bij een verpakkingsproject betreffende de kokerverpakkingen van siliconenkit. Dit is een stoorfactor in de recycling van huishoudelijk kunststof verpakkingsafval. Met de ketenpartners wordt gebrainstormd over oplossingen om de kitkoker uit de gangbare kunststof afvalstroom te halen (bijv. door vernieuwde verpakking, tracer, communicatie, statiegeld, etc.). De branche voert pilots uit met de meest kansrijke oplossingen. De DHZ-branche is van mening dat deze verpakkingen niet bij het (gewone) apart ingezamelde kunststof afval mogen terechtkomen. Zij heeft de intentie dat er op 1 januari 2018 een oplossing

is gedefinieerd waar alle belanghebbenden (DHZ-branche, producenten en sorteerbedrijven) achter staan. Deze oplossing moet een jaar later geïmplementeerd zijn.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een realistisch en hoogst haalbaar doel, omdat dit doel de vervuiling van de kunststof verpakkingsafvalstroom voorkomt.

Verder committeert de branche zich aan de volgende onderzoeksthema's om hier in het volgende brancheverduurzamingsplan verpakken 2018-2022 een doelstelling aan te kunnen verbinden:

1. Bag-in-box verfemmers

Het 'bag-in-box' principe betreft een zak met verf die in een emmer zit, zodat de zak met verf en de emmer apart gerecycled kunnen worden. In principe is de verfemmer zelf geen klein chemisch afval (KCA). De eventuele verfresten in de emmer zijn echter wel KCA. Het 'bag-in-box' principe is niet in de concrete doelstellingen van het brancheplan opgenomen, onder anderen omdat de bouwmarkten en DHZ-zaken één van de vele afnemers van verf zijn. De consumentenmarkt van verf is veel kleiner dan de professionele markt. Deze markt is zeer complex en kent vele afnemers. De verfmarkt wordt vrijwel geheel beheerst door enkele zeer grote professionele spelers. De DHZ-branche (en de consumentenmarkt) is te klein om het productieproces van verffabrikanten te kunnen veranderen. VWDHZ zal ketenpartners in de verfketen benaderen en onderzoeken of er voldoende draagvlak is om na 2018 de huidige verfemmers te vervangen door een 'bag-in-box' emmer.

Conclusie Toetsingscommissie:

De toetsingscommissie acht dit een belangrijk onderzoek, omdat voor het opstellen van hoogst haalbare doelen voor de periode 2018-2022 medewerking van de belangrijkste ketenpartners nodig is. Het 'bag-in-box' principe kan mogelijk zorgdragen voor een schone, recyclebare stroom van gebruikte verfemmers en draagt op deze wijze bij aan het streven naar een circulaire economie.